

Спасів Н.Я.
к.е.н., доцент кафедри економіки і управління виробництвом
Хопчан В.М.
к.е.н., доцент кафедри економіки і управління виробництвом
Хопчан М.І.
к.е.н., проф. кафедри економіки і управління виробництвом

Капітал підприємницьких структур: позитивні та негативні тенденції формування

Капітал підприємства забезпечує безперервність процесу виробництва та реалізації продукції. Не потребує доведення той факт, що розвиток підприємництва неможливий без надходження фінансових ресурсів, які мобілізуються з різних джерел та виступають основою формування капіталу. При цьому важливе значення має оптимальне визначення їхньої структури, що сприяє мінімізації залучення додаткових фінансових ресурсів за рахунок кредитів. Відомо, що висока питома вага залученого капіталу ускладнює фінансову діяльність підприємств і потребує додаткових витрат на сплату відсотків за банківські кредити, дивідендів на акції, процентів на облігації, зменшує ліквідність балансу підприємств. Це обумовлює необхідність у кожному конкретному випадку глибоко обґрунтовувати доцільність залучення запозиченого капіталу у господарську діяльність підприємств. Для забезпечення економічного зростання як на макро-, так і на мікрорівні, підприємство повинно виважено управляти капіталом, зокрема ефективно його формувати та використовувати. Адже саме від цього залежить фінансова стабільність держави. За сучасних умов значно підвищуються вимоги до ефективного управління капіталом. Від того, наскільки ефективно і доцільно він трансформується в основні засоби і оборотні активи, залежить фінансова успішність підприємства в цілому, його власників і працівників.

Віддаючи належне дослідженням учених-економістів у цій сфері, зауважимо, що на сьогодні ще не повною мірою розв'язано питання щодо розкриття економічної природи і категоріальної сутності капіталу суб'єктів господарювання, зокрема акціонерних товариств, недостатньо дослідженою залишається їх фінансова діяльність за умов перехідної економіки. Усе це об'єктивно потребує нових підходів до управління формуванням та використанням капіталу як з погляду теорії, так і практики.

Значний внесок у розроблення теоретичних і практичних питань сутності капіталу зробили західні економісти: Е.Бредлі, Є.Брігхем, А.Гропеллі, Б.Колас, С.Майер, а також російські дослідники: І.Т.Балабанов, А.М.Бірман, В.В.Бочаров, О.В.Бикова, Є.І.Бородіна, Г.В.Гуйда, М.Н.Крейніна, А.М.Ковальова, А.Б.Крутик, Н.Ф.Самсонов, А.Уткін.

В Україні проблеми управління капіталом висвітлено в працях вітчизняних вчених: О.М.Бандурки, В.М.Бородюка, І.О.Бланка, З.С.Варналія, О.Д.Василика, З.М.Васильченко, А.І.Даниленка, І.В.Зятковського, Ю.І.Ляшенка, В.М.Опаріна, К.В.Павлюк, Д.В.Полозенка, А.М.Поддєрьогіна, В.М.Федосова.

Проте ще недостатньо вивчено особливості та специфіку функціонування капіталу підприємств, не досліджено механізм управління ним за умов розвитку ринкових відносин. Бракує практично орієнтованих наукових напрацювань щодо оптимізації структури капіталу суб'єктів господарювання. Тож приділимо увагу даній проблематиці.

Як відомо, розподіл фінансових ресурсів безпосередньо пов'язаний з урахуванням особливостей кожної з його складових частин. Зокрема, власний капітал характеризується наступними позитивними особливостями:

1. Простотою залучення, оскільки рішення, пов'язані із збільшенням власного капіталу приймаються власниками і менеджерами підприємства без необхідності отримання згоди інших господарюючих суб'єктів.

2. Більш високою здатністю генерування прибутку у всіх сферах діяльності, так як при його використанні не потрібна сплата позикового проценту у всіх його формах.

3. Забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства, його платоспроможності в довгостроковому періоді, а відповідно і зниженням ризику банкрутства.

Водночас йому властиві недоліки:

1. Обмеженість об'єкту залучення, а отже і можливостей істотного розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства в періоди сприятливої кон'юнктури ринку на окремих етапах його життєвого циклу.

2. Висока вартість в порівнянні з альтернативними позиковими джерелами формуванню капіталу.

3. Невживана можливість приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикових фінансових ресурсів, оскільки без такого залучення неможливо забезпечити перевищення коефіцієнта фінансової рентабельності діяльності підприємства над економічною.

В свою чергу позиковий капітал характеризується наступними позитивними особливостями:

1. Досить низькими можливостями залучення, особливо при високому кредитному рейтингу підприємства, наявності застави або гарантій поручителя.

2. Забезпечення зростання фінансового потенціалу підприємства при необхідності істотного розширення його активів і збільшення темпів зростання обсягу його господарської діяльності.

3. Більш низькою вартістю у порівнянні з власним капіталом за рахунок забезпечення ефекту "податкового щита" (вилучення витрат по його обслуговуванню із оподатковуваної бази при сплаті податку на прибуток).

4. Здатністю генерувати приріст фінансової рентабельності (коефіцієнта рентабельності власного капіталу).

У той же час використання позикового капіталу має наступні недоліки:

1. Використання цього капіталу генерує найбільш небезпечні фінансові ризики в господарській діяльності підприємства – ризик зниження фінансової стійкості і втрати платоспроможності. Рівень цих ризиків зростає пропорційно зростанню питомої ваги використання позикового капіталу.

2. Активи, сформовані за рахунок позикового капіталу, генерують меншу (при інших рівних умовах) норму прибутку, яка знижується на суму

позикового проценту, що сплачується у всіх його формах (проценту за банківський кредит), лізингової ставки, купонного проценту по облігаціях, вексельного проценту за товарний кредит.

3. Висока залежність вартості позикового капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку. У ряді випадків при зниженні середньої ставки позикового проценту на ринку використання раніше отриманих кредитів (особливо на довгостроковій основі) стає підприємству невидним у зв'язку з наявністю більш дешевих альтернативних джерел кредитних ресурсів.

4. Складність процедури залучення (особливо у великих розмірах), оскільки надання кредитів господарювання, вимагає в ряді випадків відповідних сторонніх гарантій або застави (при цьому гарантії страхових компаній, банків або інших суб'єктів господарювання надаються, як правило, на платній основі).

У зв'язку з цим між різними елементами фінансових ресурсів повинен існувати постійний взаємозв'язок, який направлений на досягнення оптимального їх розміру та кількості при одночасному впливі на кінцеві результати господарської діяльності товариства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". – [Електронний ресурс]. – Доступний із <http://www.rada.gov.ua>.

2. Господарський кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Доступний із <http://www.rada.gov.ua>.

3. Податковий кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Доступний із <http://www.rada.gov.ua>.

4. Офіційний сайт Міністерства економіки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>